

GYÁSZBESZÉD Dr. BALÁZS DÉNES TEMETÉSÉN Érd 1994. október 25.

Dr. Kubassek János

Megrendülten, szomorú szívvel búcsúzunk Érd díszpolgárától, a múzeumalapító tudóstól és a nagyszerű embertől, aki minden életrezdülésében feledhetetlen példát mutatott és nagyon gazdag, szerteágazó, páratlan szellemi örökséget hagyott ránk. Lehetetlen ilyenkor számba venni mindent, de az embert nem feledhetjük. Azt az embert, aki mindig dolgozott, kereste a cselekvés lehetőségét, soha nem ment az emberi torzsalkodások kicsinyes zsákutcáiba, mert sajnálta hiábavalóságokra pazarolni az időt.

Mindig azt tartotta szem előtt, mit tehet másokért, jó ügyekért és soha nem azt, hogy mit várhat ezért. Balázs Dénest tizenöt éves kisdiaikként ismerhettem meg és a sors egyik legnagyobb ajándékának tartom, hogy ez az ismeretség később munkakapcsolattá és barátsággá válhatott.

Balázs Dénes váltotta valóra a geográfusok régi tervét, amit 1912-ben egy nagyhatalmú vagyonos arisztokrata, gróf Teleki Pál megálmodott. Évtizedes fáradhatatlan küzdelem árán a Magyar Földrajzi Múzeum hétévtizedes gondolatát egy Érden élő szegény földrajztudós valósította meg! Mások, nála rangosabb kollégák is próbálkoztak előtte a nemes feladattal, de erőfeszítéseik nem vezettek eredményre. A sok kudarc után Balázs Dénesnek sikerült elérnie a célt, s ezáltal az egész földrajztudományt és muzeológiát, valamint Érd városát gazdagítani. Sok segítőtársat, sok barátot nyert meg ebben a rendkívüli munkában. Amikor hátizsákkal a vállán járta a világ távoli vidékeit, nagyon sok magyar emlékekkel találkozott. Nemcsak a karsztok és barlangok csodavilágára figyelt oda, hanem arra is, hogyan lehetne megmenteni a múlt hazánkhoz és népünkhöz kötődő kulturális emlékeit, melyek őt világrészen szétszóródva emlékeztettek nemzetünk jeles fiaira.

Amikor a pápuák földjét kutatta, Új-Guineában elzarándokolt Fenichel Sámuel elfeledett sírjához, megkereste Pitulu szigetét, ahol az önfeláldozó misszionárius, Molnár Mária dolgozott, akinek

ittthon sokáig alig-alig emlegették a nevét. Dél-Amerikában a magyar jezsuita hittérítők nyomdokain haladt, Argentínában, Peruban, Ecuadorban kereste, kutatta a magyar kultúrkincseket. Nem feledkezett meg erről a nemes feladatról Kelet-Afrikában és Délkelet-Ázsiában sem. Felhívta figyelmet a Kenya-hegységben található Teleki-völgyre és a Teleki-vulkánra. Felkutatta Benyovszky Móricz emlékeit Madagaszkáron, régi okmányokat, iratokat mentett meg az enyészettől.

Amikor 1979-ben egyik Föld körüli útvjáról hazatért, elhatározta, hogy lakóhelye, Érd, a várossá váló település első múzeumát létre kell hozni és ezért feleségével együtt Ő tette a legtöbbet. Éjszakákig tartó munkával, kilincseléssel, levelezéssel, tárgyalással a legreménytelenebb helyzetekben is küzdött azért, hogy Érdnek múzeuma legyen, a magyar geográfia emlékei ne vesszenek el, muzeális értékeink maradjanak meg az utókor számára. Mindezt tette csendben, taps nélkül, kerülve a reflektorfényt, kerülve az ünnepeletést. Ha kellett, áldozatot is hozott. Cholnoky Jenő földrajztudós fia, a Kossuth-díjas műegyetemi tanár, Cholnoky Tibor szavaival élve nem volt olyan hozzá hasonló ember, aki szerény erőforrásaihoz képest olyan óriási nagy áldozatot hozott volna a geográfiaért, mint amelyet Ő! Felmérhetetlen, nagy munkát végzett, de amikor megvalósult a múzeum, nem vállalt fizetett állást, de többet dolgozott, mint öt státuszbeli munkatárs együttvéve. Így jöhetett létre a múzeum, a kiállítások, és így jelenhettek meg az évkönyvek.

Maga választotta lakóhelyét is nagyon szerette. Az érdi tájat a földkerekség számára legkedvesebb vidékeként emlegette. Érd természeti kincseit, kulturális értékeit igyekezett megóvni a feledéstől és megismertetni másokkal is. Bármilyen sok határidős elfoglaltsága volt, senkit nem utasított el. Bárki fordulhatott hozzá, az ő gazdag szellemi kincsébányájából mindenkinek jutott egy parányi jelképes aranyrög, ami előbbre vitte útján az illetőt.

A Magyar Földrajzi Múzeum épülete Erdén (Balázs Dénes felvétele)

Távol állt Tőle az irigység, a féltékenység, a kicsinyesség, s mindig azt nézte, hogy mit tehet másokért, mit segíthet. Néhány hónapja tudomásunk volt arról, hogy gyógyíthatatlan betegsége súlyosbodott, s élete a végéhez közeledik. Láttuk azt a sok megpróbáltatást, amin keresztülment a kórházban, és azt a hatalmas lelki erőt, amivel az utolsó munkáját írta. Tiszteletet parancsolt akarata-ereje, a szenvedéseket legyőző alkotómunkája, melyeket a kórházi kezeléseket szüneteiben is folytatott. Amikor Domonkos Bélával utolsó születésnapja alkalmával a kórházi ágyánál meglátogattuk, a múzeumból kérdeztünk, a munka, a feladatok iránt érdeklődött.

Összesen több mint egymillió példányban, öt nyelven láttak napvilágot könyvei, eljutva minden korosztályhoz. Ő maga is anyanyelvén kívül öt nyelven tudta megértetni magát az emberekkel. Amit ránk hagyott, örök szellemi értékek maradtak.

Nagyon sokszor elment Érdről, de mindig visszajött ide. Érdi barátai, Martinovich Sándor – expedíciós társa a Szaharában – a múzeumban is segítőtársa elevenítette fel azt, hogy a legreménytelenebb helyzetekben, a legkilátástalanabb időszakokban is megkereste, megtalálta a kiutat. Társainak erőt adott, személyes magatartása mindig ösztönző volt.

Minden nehézség, akadály ellenére a maga választotta ösvényen haladt előre, és mindig ide jött vissza. Most olyan útra megy el, ahonnan már soha nem térhet vissza közénk, de mi tudjuk jól, hogy a

szellemisége, az embersége mindenki számára értékes példa marad. A Kárpát-medencének ezt a parányi kis mozaikdarabját választotta lakóhelyéül – lassan már egy fél évszázada. Évtizedeken át itt élt csendben, szerényen, visszahúzódva a nagyváros tülekedésétől. Kopottas kabátjában, egy aktatáskával jelent meg a múzeumban, s nagy feladatokat vállalt és teljesített – önként, pénz nélkül. kötelességtudatból. Páratlan muzeális kincsekkel, ritka fotókkal, ábrákkal, térképekkel, dokumentumokkal ajándékozta meg az intézményt, s öt világrészen összegyűjtött egzotikus néprajzi tárgyai vetették meg a múzeum gyűjteményeinek alapját. Mindig azt nézte, hogy milyen parányi kis dologgal gazdagíthat minket, ami aztán szakszerűen feldolgozva, bemutatva mégis naggyá válva gyarapíthatta az intézményt. Örült annak, hogy Erdén egy élő múzeum lett, ahová sokan ellátogatnak, ahova évente több mint 10 000 látogató jön el, hogy a nagy elődök nyomdokait követhesse – legalább gondolatban.

Búcsúzunk Balázs Dénestől, a tudós múzeumalapítótól, búcsúzunk a baráttól, a nagyszerű embertől, a megszállott kutatótól, attól az önzetlen barátunktól, aki írásaival, könyveivel, életpéldájával mérhetetlenül sokat adott, és még többet adhatott volna – ha engedte volna a könyörtelen idő. Itt, az érdi földben legyen örök nyugalma, és bízunk benne, hogy az a gazdag szellemi örökség, amit ránk hagy, kisugároz a városon túlra, az országon túlra, a határokon túlra és mindnyájunk közünké marad!